

Özel Eğitimde Yaratıcı Drama Yönteminin Kullanıldığı Çalışmaların Bibliyografik Analizi

Bibliographic Analysis of Studies Using Creative Drama Method in Special Education

Emrah MARUL¹

Makale Türü / Article Type: Derleme Makalesi / Review Article

Başvuru Tarihi / Application Date: 26.04.2021 **Kabul Tarihi / Accepted Date:** 20.02.2022

Atıf İçin / To Cite This Article: Marul, E. (2022). Özel eğitimde yaratıcı drama yönteminin kullanıldığı çalışmaların bibliyografik analizi. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (REFAD)*, 2(1), 27-46.

ÖZ: Bu çalışmada dünyada ve ülkemiz eğitim sisteminde yaygın bir şekilde başvuru alan yaratıcı drama yönteminin özel eğitimde kullanımı incelenmiştir. Bu amaç kapsamında 1992-2020 yılları arasında çeşitli dergilerde yayınlanmış 30 çalışmaya ulaşılmıştır. Ulaşılan çalışmalar; özgün araştırma makalesi olma, yayın dilinin Türkçe olması, katılımcı grubunu özel gereksinimli birey veya özel eğitimle ilgili bir grubun oluşturması gibi dâhil etme ve hariç tutma kriterleri ile değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonrasında çalışmaya 2004-2019 yılları arasında yayınlanmış 14 çalışma dâhil edilmiştir. İncelenen araştırmalar bibliyografik analiz yöntemi ile yayınlanmış çalışmanın kaynakçası, çalışmanın adı, çalışmanın örnekleme, çalışmanın yöntemi, çalışmanın amacı, öğretilecek istenen beceri ve varsa çalışmaya dâhil edilen değişkenler gibi özellikler açısından gözden geçirilerek analiz edilmiştir. Analizler ışığında zihinsel yetersizliği olan bireylerde drama yönteminin kullanıldığı çalışmaların alanyazında daha fazla sayıda olduğu, bu çalışmalar içerisinde en sık kullanılan yöntemin nicel araştırma yöntemlerinden deneysel yöntem olduğu, çalışmalarda sosyal beceri öğretimine daha fazla yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın sonunda ileriye dönük çalışmalar ve uygulamacılar için öneriler verilmiştir.

Anahtar sözcükler: Yaratıcı drama, özel eğitim, bibliyografik analiz

ABSTRACT: In this study, the use of creative drama method, which is widely used in the education system in the world and in our country, in special education has been examined. For this purpose, 30 studies published in various journals between 1992-2020 were reached. Retrieved studies were evaluated with inclusion and exclusion criteria such as original research article, publication language being Turkish, and the participant group being an individual with special needs or a group related to special education. After the evaluations, 14 studies published between 2004-2019 were included in the study. The studies included in the study were analyzed by reviewing the criteria such as the bibliography of the published study, the name of the study, the sample of the study, the method of the study, the purpose of the study, the skill to be taught, and the variables included in the study, if any. As a result of the analyzes, it was concluded that there are more studies in the literature in which the drama method is used in individuals with intellectual disabilities, that the most frequently used method among these studies is the experimental method, one of the quantitative research methods, and that social skills teaching is given more place in the studies. At the same time, suggestions for future studies and practitioners are given at the end of the research.

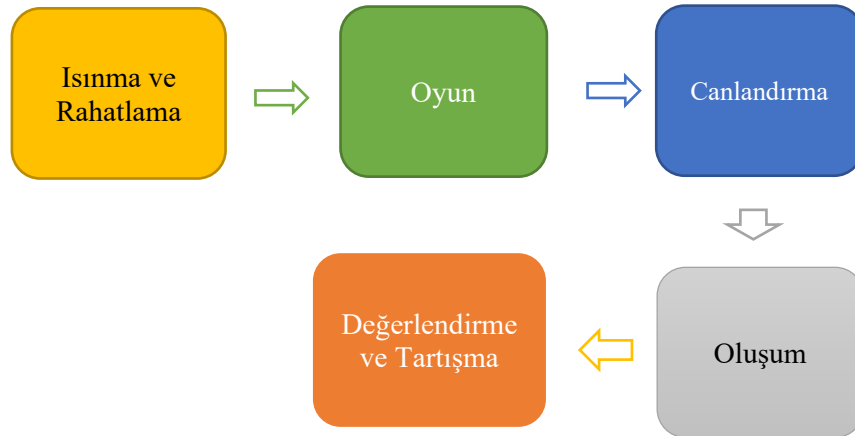
Keywords: Creative drama, drama, special education

¹Araştırma Görevlisi/ Anadolu Üniversitesi/ Eğitim Fakültesi/ Özel Eğitim Bölümü/ emrahmarul@anadolu.edu.tr/ ORCID: 0000-0001-7084-3044

1. GİRİŞ

Günümüzde bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de eğitimde veya eğitimle alakalı diğer disiplinlerde yaratıcı drama yönteminin kullanımı yaygınlaşmaktadır. Yöntemin barındırdığı temel değerlerden dolayı önemini önümüzdeki yıllarda korumaya devam edeceği düşünülmektedir. Bu değerler arasında *erdem, iş birliği, dostluk, yardımlaşma, dayanışma ve empati* gibi insani değerler yer almaktadır (Okvuran, 2003). Yaratıcı drama; “doğaçlama ve rol oynama gibi tekniklerden yararlanılarak grup veya grup üyelerinin deneyimlerine dayalı olarak bir amaç veya düşüncenin canlandırılmasıdır” (Adıgüzel, 2006: 17). Yaratıcı drama, yaratıcı bir oyun biçimidir. Oyunda genellikle bir başlangıç, bir orta ve bir sonuçtan oluşan tanımlanmış bir formu yapılandırarak kolaylaştıran bir lider veya öğretmen vardır. Bu bir grup sürecidir; grubun gücünden hareket eder ve ilgili herkesin hayatını zenginleştirir (Booth & Lundy, 1985). Yaratıcı dramada önemli olan doğaçlamadır, belirli bir senaryo yazılmamıştır; o an için yerinde oluşturulur ve ezberlenmez. Sonuç, katılımcıların kendiliğinden kendini ifade etmesidir (Bailey, 1993; McCaslin, 1996). Öğrenciler öğrendikleri veya daha önce öğrenmiş oldukları bir hikâye veya kavramı canlandırırlar. Bu doğaçlama süreci, çocukların bilgiyi analiz etmesine ve sentezlemesine ve eğitim kavramlarını kişisel olarak anlamlı bir forma çevirmesine olanak tanımaktadır. Bir grup çalışmasını gerektiren drama yönteminde grup üyeleri birbirlerinin rollerini paylaşırlar (Adıgüzel, 2018), yaratıcı drama etkinliği esnasında doğaçlama yapabilmeye imkânı bulurlar ve bunları yaparak yaşayarak deneyimlerler (Chalmers, 2007). Bu, sınıf ortamlarında işlevsel hale getirildiğinden, bir öğretmen ve / veya öğretim sanatçısı tarafından yönetilen, öğrencileri becerileri ve / veya fikirleri somutlaştırmaya davet eden, rehberlik etmek için bir hikâye veya anlatı çerçevesi kullanan çalışmaları içerir ve iş geliştirmeye, öğrencilerin ve öğretmenlerin hayal gücünü kullanmaya bağlıdır (Dawson & Lee, 2018).

Yaratıcı dramanın belirli aşamaları vardır. Yaratıcı dramayı uygulayacak drama liderinin derse gelmeden önce ne yapacağına ilişkin planlamalarını tamamlaması gerekmektedir. Yaratıcı dramanın aşamaları (Adıgüzel, 2018; Çevik, 2006) şu şekildedir:

Şekil 1: Yaratıcı Drama Sürecinin Aşamaları

Küçük yaşlardaki çocukların öğrenmesini desteklemek için yaratıcı drama yöntemi kullanmanın önemi, çok çeşitli okul öncesi ortamlarda giderek daha fazla kabul edilmektedir. İyi öğretilmiş ve planlanmış yaratıcı drama etkinliklerine katılan küçük çocuklar, güçlü sosyal beceriler, daha fazla özgüven ve derin bir iş birliği ve ekip çalışması anlayışı geliştirmektedirler. Böylelikle dünyayı öğrenerek yeni deneyimleri anlamlandırırırlar (Chalmers, 2007). Araştırmalar, yaratıcı dramanın sosyal ve dil becerilerindeki güçlükleri gidermeye hizmet edebileceğini göstermektedir (Buege 1993; Kardash & Wright 1987; Snyder-Greco 1983; Walsh, Kosidoy & Swanson, 1991). Aynı zamanda alanyazın öğrencilerin yaratıcı drama yöntemi ile öğrenme etkinliklerine aktif katıldıklarını ve öğrenmelerin kalıcı

olduğunu göstermektedir (Ulubey & Gözütok, 2015). Yaratıcı drama yöntemi ile öğrencilerin akademik başarılarında artma olduğu görülmektedir (Biyikli ve Yağcı, 2015; Dikmenli Vardar, 2015; Fleming, Merrell ve Tymms, 2004; Ulubey ve Gözütok, 2015; Walker, Tabone & Weltsek, 2011). Bunlara bağlı olarak da öğrencilerin bazı derslere karşı tutumlarının olumlu yönde değişiklik gösterdiği ortaya çıkmıştır (Ceylan, 2014; Debreli, 2011; Hendrix, Eick & Shannon, 2012; Ormanci & Özcan, 2014).

Peter (2000a, 2000b), yaratıcı drama yönteminin bireylerde kendini savunma ve güçlendirmeyi geliştirmeye yardımcı olabileceğini ifade etmektedir. Ayrıca drama etkinlikleri yoluyla elde edilebilecek kişisel katılımı, bir bireyin sosyal dünyanın yapılarını geliştirebileceği yollarla ve dolayısıyla yaratıcı dramanın sosyal etkileşim durumlarında etkili ve uygun duygusal tepkileri teşvik etmek için kullanılabileceği yollarla ilişkilendirilmiştir. Çocuklar için değişim aracı olarak yaratıcı dramanın öncülerinden olan Slade (1998), drama ve tiyatro formlarının sosyal benliğin gelişimine yapabileceği katkıyı da vurgulamaktadır. Dahası, drama uzmanları, yaratıcı dramanın çocuklarda ortaya çıkabilecek çeşitli sosyal problemlere çözüm bulabilecekleri sosyal oyun fırsatları sunduğunu belirtirler (Hampshire, 1996; Kempe, 1991; Peter, 2000a, 2000b, 2003; Slade, 1998). Slade (1998), yaratıcı drama içerisindeki zor olan deneyimleri keşfederek bir bireyin onlardan kurtulabileceğini ve böylece daha sonraki yaşamlarında onlardan etkilenmeyeceğini iddia ederek, bir durumu anlamak için oynayarak ortaya çıkan katartik tepkiler kavramını ele almaktadır. Slade (1998), özellikle öngörülen ve kişisel oyun olmak üzere hayali-sembolik oyunun kullanımını tartışmış ve bu tür yaratıcı drama müdahalesinin, ortaokul çağındaki çocuklarda nihayetinde tiyatro becerilerine yol açan daha karmaşık rol yapma temelini oluşturduğunu belirtmiştir. Kempe (1991) ayrıca yaratıcı drama ile rol yapma ve taklitçiliğin aktif deneyimler olarak önemini tartışarak, çocukları sürece çeker (teşvik eder). Kempe (1991) dramatik biçimde çözümler sunmak için problemler üzerinde çalışmanın doğasını araştırmış, yaratıcı dramadaki kurgusal durumun temsil ettiği şey ile çocukların gerçekte kendilerinin deneyimledikleri arasında algıladığı bağlantıyı açıklığa kavuşturmuştur. Bu nedenle, yaratıcı drama yönteminin klinik, okul ve toplum ortamlarında insanların sosyal ve duygusal gelişimini teşvik etmek için birkaç yıldır kullanıldığı görülmektedir. Normal gelişim gösteren çocuklarda olduğu gibi özel gereksinimli çocuklar için de yaratıcı drama yöntemi bireylerin sosyal, duygusal, dil, bilişsel ve zihinsel gelişimlerini desteklemektedir (Adıgüzel, 2010; Hampshire, 1996; Peter, 2003; Schnapp & Olsen, 2003). Öğrencilerle bütünsel yollarla çalışan araştırmacı ve öğretmenlerin dil temelli öğrenme yetersizliği olan öğrenciler için uyguladıkları drama yöntemlerinin çıktıları; OSB'li öğrenciler için sosyal iletişim çıktıları (Lerner & Levine, 2007; McMahon, Lerner & Britton, 2013) dâhil olmak üzere müfredatın tüm alanlarında (Lee, Patall, Cawthon & Steingut, 2015) öğrenci öğrenme sonuçlarının geliştiğini göstermiştir (Anderson, 2012; Anderson & Berry, 2014). Özellikle de yaratıcı drama, OSB'li çocuklarda sosyal becerileri geliştirmeye yönelik uygulamalı ve ilgi çekici bir yöntem olarak giderek daha fazla kullanılmaktadır (Corbett vd, 2011, 2016; de la Cruz vd, 1998; Lerner vd, 2011; Peter, 2003; Webb vd., 2004). Bu nedenle, yaratıcı oyunun özel gereksinimi olan çocukların fiziksel ve zihinsel gelişimi üzerindeki benzersiz etkileri, esas olarak aşağıdaki yönlerde yansıtılmaktadır.

Yaratıcı drama oyunları, özel gereksinimli çocuklar için güvenli bir öğrenme ve gelişme yolu sağlamaktadır. Yaratıcı drama etkinliğinde katılımcılar durumu "...miş gibi yapmak" şeklinde sunmuş ve sorun çözülmüştür. Katılımcıların güvenliğini sağladığını, hazırlıklarını kaldırdıklarını, sorunu çözmek için ilginç ve esnek bir yol sağladığını ve daha da önemlisi özel gereksinimli çocuklar için ayrımcı olmayan, adil ve destekleyici bir ortam sağladığını varsaymaktadır. Böyle bir ortamda faaliyetler ve yaratım yoluyla gerçek his ve kendini yansıtma elde edilmektedir. Yaratıcı drama, özel gereksinimli çocukların sığından derine doğru genel gelişimini destekler. Yaratıcı drama genellikle beden hareketi ve kontrolü ile başlar ve ardından duyuların gelişimini ve dilin kullanımını teşvik eder. Son olarak, yaratıcı drama özel gereksinimli çocukların aktif gelişimini teşvik edebilir. Yaratıcı dramanın gelişimi geleneksel sınıf sınıfından farklı olduğu için, sorunsuz ilerleyebilmek için katılımcıların liderlerin önderliğinde aktif katılımına güvenmesi gerekir. Ek olarak, yaratıcı dramanın kendisi yaratıcı, ilginç ve açıktır, bu nedenle özel gereksinimli çocukların yaratıcı dramada aktif ve olumlu gelişim elde etmeleri daha kolay olabilmektedir (Liu, 2020, s.250-251).

Özel gereksinimli bireyler için beceri, kavram ve bir davranışın öğretilmesinde yaratıcı dramın oldukça önemli bir yeri vardır. Bu çalışmada özel eğitim alanında yaratıcı drama yöntemi kullanılarak yapılmış çalışmaların bibliyografik olarak analizi amaçlanmıştır. Bu amaç kapsamında alanyazın taraması yapılarak ulaşılan çalışmalar aşağıdaki araştırma sorularına göre analiz edilmiştir. Bu araştırma ise özel eğitimde drama yöntemi alanyazınının gelişimini, araştırma sorularının oluşturduğu konu başlıklarını, benimsenen teorik yaklaşımları ve uygulanan yöntemi temel alarak bir sınıflandırmaya gitmiştir

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, veri toplama ve toplanan verilerin analizi, araştırmaya dahil edilen ve hariç tutulan çalışmaların değerlendirilmesi ve araştırmaya dahil edilen çalışmaların neler olduğu hakkında bilgi verilecektir.

2.1. Araştırma Modeli

Bibliyometrik analizlerde ilgili alanyazın çalışmaların bibliyometrik analizlerinin yapılabilmesi için bazı kriterler kullanılmaktadır. Bu araştırma kapsamında ele alınan kriterler çalışmanın kaynakçası (yazar(lar) ve yıl), çalışmanın adı, örneklem grubu, çalışmanın yöntemi, çalışmanın değişkenleri şeklindedir.

Araştırma sorularına en iyi cevap alabilmek adına bu çalışmada bibliyometrik analiz kullanılmıştır. Belirli bir alanda yapılmış çalışmaların profillerini ortaya çıkarabilmek için ve bilimsel bilginin sistemli bir şekilde ele alınması, önemli noktalarının ele alınması ve eksiklerin giderilmesi açısından önemli bir derleme türüdür (Hussain, Fatima & Kumar, 2011). Bu kapsamda özel eğitimde drama yönteminin kullanıldığı toplam 14 çalışma ele alınmıştır.

2.2. Veri Toplama ve Verilerin Analizi

Bu çalışmada ölçüt olarak 1992-2020 yılları arasında Google Akademik, ULAKBİM ve YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanlarında yer alan özel eğitim ve drama, yaratıcı drama anahtar kelimelerinin birlikte kullanıldığı makale ve tezler dikkate alınmıştır. Araştırmanın ilk taramasında 30 çalışmaya ulaşılmıştır. Çalışma kapsamında herhangi bir yıl sınırlandırılmasına gidilmemiştir. Bu kapsamda araştırmamızda şu sorulara cevap aranmıştır.

Özel eğitim alanında drama yönteminin kullanıldığı çalışmaların;

1. Yıllara göre dağılımı nedir?
2. Hangi yetersizlik türü ile çalışmalar yapılmıştır?
3. Yapılan çalışmalarda öğretilen beceri nedir?
4. Çalışmaların katılımcı yaş grupları nelerdir?
5. Çalışmalar hangi araştırma yöntemi ile gerçekleştirilmiştir?

2.3. Dâhil Etme ve Hariç Tutma

Ulaşılan ilk çalışma araştırmaya dâhil etme ve dışlama için araştırma kapsamına alınmıştır. Sonraki süreçte dâhil etme ve dışlama kriterlerine göre araştırmaya 2004-2019 yıllarını kapsayan 14 çalışma dâhil edilmiştir. Analizi yapılacak çalışmaların belirlenmesinde makale veya tez olma, Türkçe yayınlanmış olma, özgün araştırma olma özellikleri göz önünde bulundurulmuştur.

Tablo 1: Özel Eğitimde Drama Yönteminin Kullanıldığı Çalışmalar.

Kaynakça	Çalışmanın Adı	Çalışmanın Katılımcıları	Çalışmanın Yöntemi	Çalışmanın Amacı	Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken
Akfirat (2004)	Yaratıcı dramanın işitme engellilerin sosyal becerilerinin gelişimine etkisi	10-12 yaşlarındaki (10 kız, 10 erkek) 4., 5. ve 6. sınıfa devam eden işitme engelli çocuk	Öntest-sontest kontrol gruplu deneysel desen	Yaratıcı drama yöntemi ile hazırlanan sosyal beceri eğitimi programının, işitme engellilerin sosyal becerilerinin gelişimine etkisini araştırmak	-	-
Kaya & Eratay (2009)	Yetişkin zihin engelli bireylerin sosyal becerilerinin gelişiminde yaratıcı drama yönteminin etkililiğinin incelenmesi	6K ve 7E olmak üzere toplam 13 zihin engelli öğrenci	Öntest-sontest kontrol gruplu deneme modeli ve nitel yöntemin birlikte olduğu karma araştırma modeli	Yetişkin zihin engelli bireylerin sosyal becerilerinin gelişimine yaratıcı drama yönteminin etkisini belirlemek	Hedeflenen sosyal beceriler	Yaratıcı drama
Eldeniz Çetin & Avcıoğlu (2010)	Zihin engelli öğrenciler için drama yöntemiyle hazırlanan sosyal beceri öğretim programının	5K + 3E toplam 8 zihinsel yetersizliği olan öğrenci	Yarı deneysel yöntemlerden ön test - son test modeli	Drama yöntemiyle hazırlanan sosyal beceri öğretim programının; zihin engelli çocukların, temel becerilerini, temel konuşma becerilerini, ileri konuşma becerilerini, ilişkiyi başlatma becerilerini, ilişkiyi	Zihin engelli öğrencilerin sosyal becerileri öğrenme düzeyleri	Drama yöntemiyle hazırlanan sosyal beceri öğretim programı

	etkililiğinin incelenmesi			sürdürme becerilerini, grupla iş yapma becerilerini, duygusal becerilerini, kendini kontrol etme becerilerini, saldırgan davranışlarla başa çıkma becerilerini, sonuçları kabul etme becerilerini, yönerge verme becerilerini ve bilişsel becerilerini geliştirmelerinde etkili olup olmadığını ortaya koymaktır		
Avcıoğlu (2012)	Zihinsel yetersizliği olan çocuklara sosyal beceri kazandırmada işbirliğine dayalı öğrenme ve drama yöntemlerinin etkililiği	3 zihinsel yetersizliği olan + 9 normal gelişim gösteren çocuk (12)	Tek-denekli araştırma yöntemlerinden yoklama evreli denekler arası çoklu yoklama modeli	Zihinsel yetersizliği olan çocuklara sosyal beceri (kendini tanıtmaya becerisi) kazandırmada ve becerileri genellemede işbirliğine dayalı öğrenme ortamında kullanılan drama yönteminin etkili olup olmadığını ortaya koymaktır	Kendini tanıtmaya becerisini öğrenme düzeyleri	Kendini tanıtmaya becerisini geliştirmeyi amaçlayan işbirliğine dayalı öğrenme ortamında kullanılan drama yöntemine dayalı olarak hazırlanan öğretim programıdır
Erdoğan, Arslantaş & Kurnaz (2012)	İlkokula Devam Eden Kaynaştırma Öğrencilerinin Sınıf İçi Etkinliklere Katılım Düzeyine Yaratıcı Drama Yönteminin Etkisinin İncelenmesi	Öğrenme güçlüğü olan kaynaştırma öğrencisi (1) ve normal gelişim gösteren (19).	Tek denekli ABA modeli	Genel eğitim sınıfına devam eden kaynaştırma öğrencisinin sınıf içi etkinliklere katılım düzeyine yaratıcı dramının etkisini araştırmaktır	Sınıf içi etkinlik katılım düzeyi	Yaratıcı drama
Eratay (2012)	Özel eğitimde drama dersinin değerlendirilmesi (bir Eylem araştırması örneği)	Özel eğitim bölümünden 30 öğrenci ve 2011-2012 Bahar	Teknik bilimsel işbirlikçi eylem araştırması	Özel eğitim bölümü öğrencileri ve Erasmus öğrencileri ile Türkçe ve İngilizce olarak işlenen özel Eğitimde drama dersinin değerlendirilmesi	-	-

Önemli, Totan & Abbosov (2015)	Yaratıcı drama eğitiminin özel gereksinimi olan çocukların sosyal beceri alanlarından konuşma ve ilişki kurma becerileri gelişimine katkısı	Döneminde Erasmus programıyla bölümden ders alan Emilly ve Jane kod isimli iki kız öğrenci Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde destek eğitimi almış 20 (10E+10K) zihinsel yetersizliği olan çocuk	Gruplar arası deneysel desenlerden olan öntest-sontest kontrol gruplu deneysel desen	Yaratıcı drama eğitiminin hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan çocukların sosyal beceri alanlarından temel konuşma ve temel ilişki becerileri gelişimine katkısının incelemek	-	-
Ovayurt & Akfirat (2016)	Zihinsel yetersizliği olan genç bireylerde atılganlık becerilerinin yaratıcı drama yöntemi ile geliştirilmesi	5 kız ve 5 erkek zihinsel yetersizliği olan öğrenci	Nitel veri toplama tekniklerinden gözlem ve ürün değerlendirme	Hafif ve orta derecede zihinsel yetersizliği olan, eğitilebilir genç bireylere yaratıcı drama yöntemiyle atılganlık eğitimi verilerek, kendini ifade etme ve “hayır” diyebilme becerilerinin kazandırılması	-	-

Çicek, Baydık & Okvuran (2017)	Yaratıcı dramanın üstün yetenekli öğrencilere sosyal becerileri kazandırmada etkililiği	Bilim Sanat Merkezi'nin 5 ve 6. sınıflarına devam eden 11-12 yaş arasındaki 24 öğrenciden	Öntest – sontest kontrol gruplu deneysel desen	Yaratıcı dramanın üstün yetenekli öğrencilerin sosyal becerileri kazanmadaki etkililiğini incelemektir	Sosyal beceri kazanımlarına uygun olarak hazırlanan yaratıcı drama oturumları	Temel Sosyal Beceriler (TSB), İlişkiyi Başlatma ve Sürdürme Becerileri (İBSB), Duygusal Beceriler (DB), Grupla Bir İş Yürütme Becerileri (GBYB), Konuşma Becerileri (KB), Etkileşim Becerileri (EB) ve Bilişsel Beceriler (BB) alt becerilerinden elde edilen puanlardır
Tanrıkulu & Yoğurtçu (2018)	Özel yetenekli öğrencilerin eğitiminde masalları drama yöntemiyle işlemenin Türkçe dersine etkisi	Bilim ve Sanat Merkezine devam eden 15 üstün yetenekli öğrenci	Nitel araştırma modellerinden eylem araştırması modelinde	Bilim ve Sanat Merkezlerinde özel yetenekli öğrencilerle yürütülen Türkçe dersinde, masalları drama yöntemi kullanılarak işlemenin dersle olan etkilerini incelemek	-	-
Erdoğan & Baş (2018)	Özel gereksinimli birey farkındalığının 4-6 yaş çocuklarına kazandırılması	4K + 7E toplam 11 okul öncesi çocuk	Nicel araştırma modellerinden tek grup ön test son test modeliyle ve eylem araştırması modeliyle karma yöntem	Çocuk edebiyatı örneklerinden yola çıkılarak özel gereksinimli bireylere yönelik farkındalığın 4-6 yaş çocuklarına kazandırılmasıdır	-	-
Namdar & Akbayrak (2019)	Üstün yetenekli öğrencilere yönelik değerler eğitiminde	Bilim ve Sanat Merkezine devam eden 8 üstün	Nitel araştırma desenlerinden eylem araştırması yöntemi	Üstün yetenekli öğrencilere verilecek değerler eğitiminde yaratıcı drama yönteminin sınanması	-	-

	yaratıcı drama yönteminin kullanılması: Adalet değeri örneği*	yetenekli (4K + 4E) öğrenci				
Çolak (2019)	Disleksi teşhisi konmuş öğrenciye drama yöntemiyle okuma yazma öğretiminin etkililiğini belirlemektir.	Özel eğitim dersi alan disleksi teşhisi konmuş ikinci sınıf öğrencisi	Durum (vaka) çalışması	Disleksi teşhisi konmuş öğrenciye drama yöntemiyle okuma yazma öğretiminin etkililiğini belirlemektir.	-	-
Karataş & Tagay (2019)	Yaratıcı drama temelli sınav kaygısı ile baş etme çalışmasının özel/üstün yetenekli öğrencilerin sınav kaygısına etkisi	Bilim ve Sanat Merkezine devam eden 28 özel/üstün yetenekli lise öğrencisi	Ön-test, son-test, kontrol gruplu yarı deneysel desen	Özel/üstün yetenekli lise öğrencilerinin sınav kaygısı puanları üzerinde yaratıcı drama temelli sınav kaygısı ile baş etme çalışmasının etkililiğinin incelenmesi	-	-

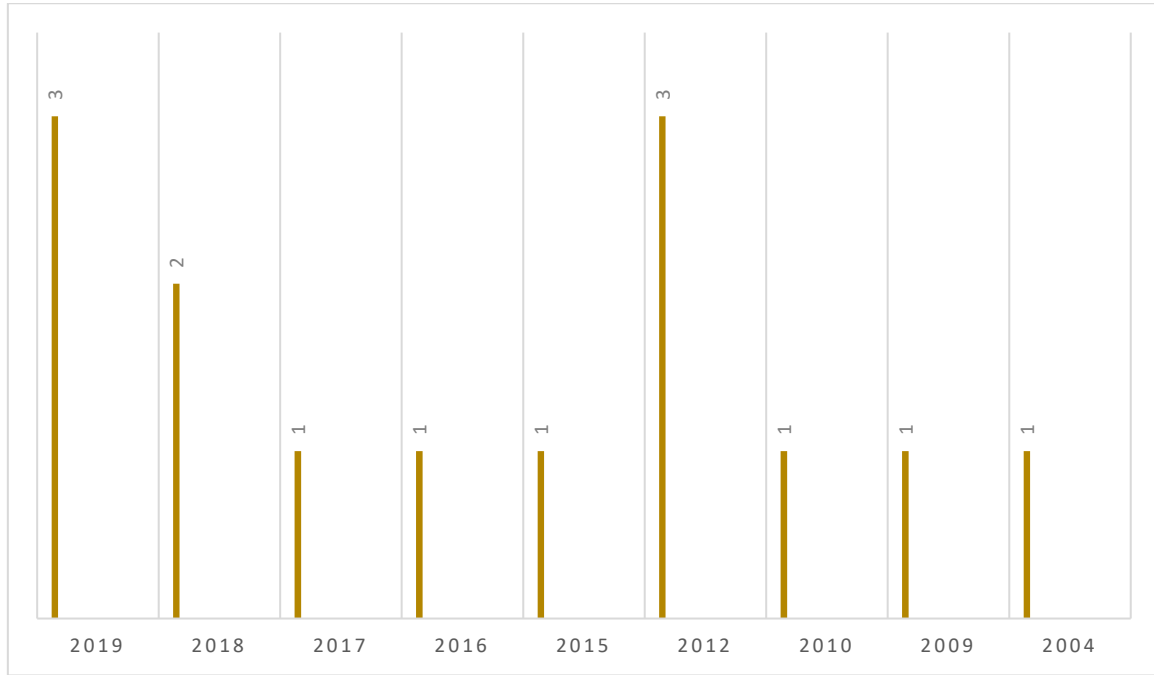
*Çalışmalar yıllara göre kronolojik sıralama izlenerek tablo olarak verilmiştir.

3. BULGULAR

2004-2019 yılları arasında özel eğitimde drama yönteminin kullanımı ile alakalı yapılmış 14 çalışma bulunmaktadır. Bu araştırma kapsamında bu çalışmaların yıllara göre dağılımları, çalışmalarda kullanılan yöntemlere göre dağılımları, çalışmaya dâhil olan katılımcı özelliklerine göre dağılımları, çalışmaların amacına göre dağılımları ve çalışmalarda öğretilmeye ve/veya kazandırılmaya çalışılan davranış, beceri ve kavramlara göre dağılımları tema olarak bulgular bölümünde verilmiştir.

3.1. Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımları

2004-2019 yılları arasında özel eğitimde drama yönteminin kullanımı ile alakalı yapılmış 14 çalışma bu araştırma kapsamında değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucunda 1992-2020 yılları arasında çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Araştırmanın doğası gereği dâhil etme ve hariç tutma kriterlerinin uygulanmasıyla incelemeye 2004-2019 yılları arasında yapılan çalışmalar dâhil edilmiştir. Şekil 2’de 2004-2019 yılları arasında özel eğitimde drama yönteminin kullanımı ile ilgili yapılmış çalışmaların yıllara göre dağılımları verilmektedir.

Şekil 2: 2004-2019 Yıllarında Özel Eğitimde Drama Yönteminin Kullanıldığı Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımları.

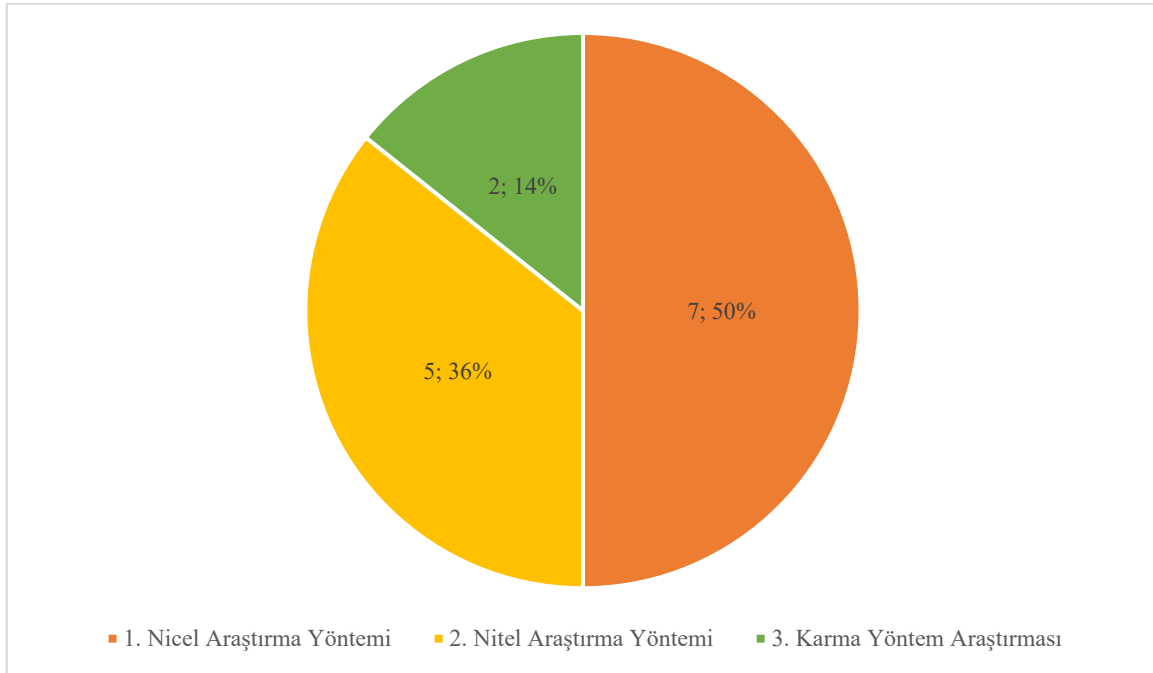
2004-2019 yıllarında özel eğitimde drama yönteminin kullanıldığı çalışmaların yıllara göre dağılımları incelendiğinde yaratıcı dramın özel gereksinimli bireylerin eğitiminde kullanılmasının yakın bir geçmişe sahip olduğu görülmektedir. Bu araştırma kapsamında özel eğitimde yaratıcı drama yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen çalışmalar tarandığında 1992 yılında ilk olarak derleme bir çalışmanın olduğu kayda ulaşılmıştır. 2015’ten sonraki yıllarda her yıl bir çalışmanın olduğu görülmektedir.

Ulusal düzeyde yapılan çalışmalara bakıldığında 2019 ve 2012 yıllarında 3 çalışma Karataş & Tagay (2019); Çolak (2019); Namdar & Akbayrak (2019); Eratay (2012) Avcıoğlu (2012); Erdoğan,

Arslantaş & Kurnaz (2012), 2018 yılında 2 çalışma Tanrikulu & Yoğurtçu (2018); Erdoğan & Baş (2018), 2017, 2016, 2015, 2010, 2009 ve 2004 yıllarında bir çalışma Çicek, Baydık & Okvuran (2017); Ovayurt & Akfırat (2016); Önemli, Totan & Abbosov (2015); Eldeniz Çetin & Avcıoğlu (2010); Kaya & Eratay (2009); Akfırat (2004) yapılmıştır.

3.2. Çalışmaların Yöntemlere Göre Dağılımları

2004-2019 yılları arasında özel eğitimde drama yönteminin kullanımı ile ilgili yapılmış 14 çalışmanın desenlendiği yönetime göre dağılımları incelendiğinde nitel araştırma yöntemine, nicel araştırma yöntemine ve karma yönetime baş vurulduğu görülmektedir. Çalışmaların yöntemlere göre dağılımı Şekil 3'te verilmektedir:

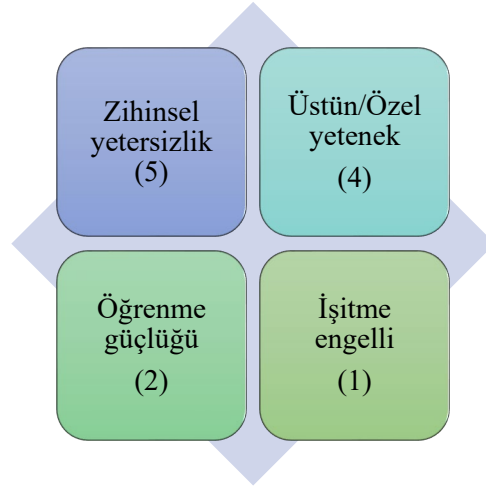

Şekil 3: 2004-2019 Yılları Arasında Özel Eğitimde Drama Yönteminin Kullanımıyla İlgili Yapılmış Çalışmaların Desenlendiği Yönteme Göre Dağılımları.

Bu araştırma kapsamında incelemeye dâhil edilen 14 çalışmanın desenlendiği yönetime göre dağılımlarına baktığımızda 7 (%50) çalışmanın nicel araştırma yöntemi, 5 (%36) çalışmanın nitel araştırma yöntemi ve 2 (%14) çalışmanın da karma yöntem araştırması ile yapıldığı görülmektedir. Nicel araştırma yöntemleri ile yapılan çalışmaların 5 tanesi deneysel yöntem Çicek, Baydık & Okvuran (2017); Akfırat (2004); Önemli, Totan & Abbosov (2015), 2 çalışma yarı deneysel yöntem Eldeniz Çetin & Avcıoğlu (2010); Karataş & Tagay (2019) ve 2 çalışma da tek denekli Avcıoğlu (2012); Erdoğan, Arslantaş & Kurnaz (2012) olarak yapılmıştır. Nitel araştırma yöntemleri ile 5 çalışma yapıldığı görülmektedir. Yapılan bu çalışmalardan 3 tanesi Tanrikulu & Yoğurtçu (2018); Eratay (2012); Namdar & Albayrak (2019) eylem araştırması olarak 2 tanesi ise Ovayurt & Akfırat (2016); Çolak (2019) durum çalışması olarak desenlenmiştir. Karma araştırma yöntemi ile yapılan iki çalışmada Erdoğan & Baş (2018); Kaya & Eratay (2009) önce nicel veriler sonrasında nitel veriler toplanarak çalışmalar yapılmıştır.

3.3. Çalışmaların Katılımcı Özelliklerine Göre Dağılımları

2004-2019 yılları arasında özel eğitimde drama yönteminin kullanımı ile ilgili yapılmış 14 çalışmanın katılımcı özellikleri aynı zamanda “Hangi yetersizlik türü ile çalışmalar yapılmıştır?” araştırma sorusunun da cevabını vermektedir. Yapılan çalışmaların katılımcı özellikleri Şekil 4’te verilmektedir:

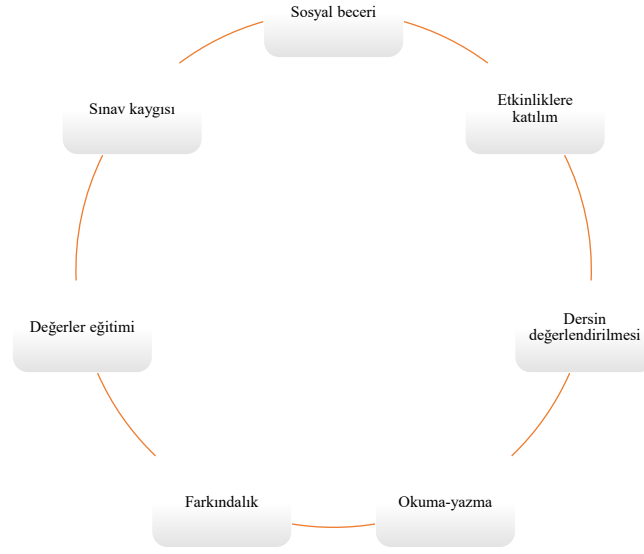
Şekil 4: 2004-2019 Yılları Arasında Özel Eğitimde Drama Yönteminin Kullanımıyla İlgili Yapılmış 14 Çalışmanın Katılımcı Özellikleri

Araştırmaya dâhil edilen çalışmalardan 5 tanesinin Avcıoğlu (2012); Eldeniz Çetin & Avcıoğlu (2010); Ovayurt & Akfırat (2016); Önemli, Totan & Abbosov (2015); Kaya & Eratay (2009) katılımcı grubunu zihinsel yetersizliği olan bireyler oluşturmaktadır. Araştırmaya dâhil edilen 4 çalışma (Karataş & Tagay (2019); Namdar & Akbayrak (2019); Çicek, Baydık & Okvuran (2017); Tanrıkulu & Yoğurtçu (2018) üstün/özel yetenekli öğrencilerin oluşturduğu katılımcı grubu ile yapılmıştır. Araştırma kapsamında incelenen 2 çalışmanın Çolak (2019); Erdoğan, Arslantaş & Kurnaz (2012) katılımcı grubunu öğrenme güçlü tanısı almış bireyler oluşturmaktadır. Araştırmaya dâhil edilen çalışmalardan 1 tanesi Akfırat (2004) ise işitme engelli öğrencilerin katılımcı grubunu oluşturduğu çalışmadır.

İncelenen 14 çalışmadan 12 tanesinin katılımcı grubunu özel gereksinimi olan bireyler oluştururken 1 çalışmanınkini Eratay (2012) özel eğitim öğretmenliği bölümünde öğrenim gören lisans öğrencileri, 1 tanesininkini de (Erdoğan & Baş (2018) normal gelişim gösteren ilköğretim öğrencileri oluşturmuştur.

3.4. Çalışmaların Amaçlarına Göre Dağılımları

2004-2019 yılları arasında özel eğitimde drama yönteminin kullanımı ile ilgili yapılmış 14 çalışmanın amaçlarına göre dağılımları çeşitlilik göstermektedir. İncelemeye dâhil edilen 14 çalışmanın amaçlarına göre dağılımları Şekil 5’te verilmektedir.

Şekil 5: 2004-2019 Yılları Arasında Özel Eğitimde Drama Yönteminin Kullanımıyla İlgili Yapılmış 14 Çalışmanın Amaçlarına Göre Dağılımları

Araştırmaya dâhil edilen çalışmalarda drama yöntemi ile özel gereksinimi olan bireylere çeşitli öğretim amaçları yapıldığı görünmektedir. Öğretimi yapılan amaçlar arasında sosyal beceri 6 çalışma ile (Avcıoğlu (2012); Çicek, Baydık & Okvuran (2017); Eldeniz Çetin & Avcıoğlu (2010); Akfırat (2004); Önemli, Totan & Abbosov (2015); Kaya & Eratay (2009)) en fazla çalışılan beceri olmuştur. Sosyal beceri; bireyin bulunduğu sosyal ortamlarında kendine yönelik olumlu sonuçların olduğu öğrenilmiş davranışları içermektedir (Ergenakon, 2011). Bu nedenle sosyal beceri öğretimi özel gereksinimi olan bireyler için öğretilmesi gereken temel beceriler arasında yer almaktadır. Sosyal beceriler ile özel gereksinimli bireylere iletişimsel eylemler ve bağlama uygun davranışlar kazandırılabilir.

Araştırmaya dâhil edilen diğer çalışmalarda ise her konu ile ilgili 1 çalışma yapılmıştır. Bunlar arasında özel gereksinimli bireylerin sınıf içi etkinliklere katılımı Erdoğan, Arslantaş & Kurnaz (2012), özel eğitimde drama dersinin değerlendirilmesi Eratay (2012), özel gereksinimli bireylere okuma yazma öğretimi Çolak (2019), özel gereksinimli bireylere yönelik farkındalığın kazandırılması Erdoğan & Baş (2018), değerler eğitimi Namdar & Akbayrak (2019) ve özel gereksinimli bireylerin sınav kaygısı ile baş etme durumları Karataş & Tagay (2019) tarafından ele alınmıştır.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

2004-2019 yılları arasında özel eğitimde drama yöntemi ile yapılan çalışmaların ele alındığı bu araştırmada yapılan alanyazın taraması sonucu ulaşılan çalışmalar bibliyografik analiz ile analiz edilmiştir. Çalışmaların her biri katılımcı özellikleri, yöntemi, amacı ve değişkenleri açısından ele alınmış, özel gereksinimli bireylere yönelik çeşitli durumların öğretimi yapıldığı görülmüştür.

Yaratıcı drama yönteminin özel gereksinimli bireyler ve normal gelişim gösteren bireylerin eğitiminde önemli olduğuna dair çalışmaların bulguları çeşitlilik göstermektedir (Aral, Köksal-Akyol & Çakmak, 2007; Aykaç & Çetinkaya 2013; Kara & Çam, 2007; Köseoğlu & Ünlü, 2006; Prendiville & Toye, 2007; Vicky, 2011). Bu araştırma kapsamında incelenen çalışmaların bulgularına göre özel gereksinimli bireylerin eğitiminde drama yönteminin kullanımının etkili olduğu görülmektedir. Yaratıcı drama, akademik hedefleri öğretmek ve desteklemek için öğrencilerin hayal gücünü, harekete geçme ve rol yapma eğilimini kullanır (Johnson, 1987). Yaratıcı drama yöntemi zor içeriği öğretmek, pozitif

ortamlar oluşturmak, çeşitli düşünme becerileri kullanmak ve derse ilgisi olmayan öğrencileri dersi tam olarak ilgilenmeye davet etmek için kullanılan bir yoldur (Lesley, McMillan ve Webb, 2012). Yaratıcı drama, bunu başarmak için bir yoldur. İncelenmeye alınan çalışmaların bulguları dikkate alındığında özel gereksinimi olan bireylere farklı alanlarda çeşitli kazanımların öğretildiği görülmektedir.

Sınıfta yaratıcı dramayı kullanmanın sonuçları faydalı olabilir. Yaratıcı drama, drama, müzik, dans, hareket, ritim, iletişim, kuklalar, maskeler, çizimler, pandomim, rol oyunları ve vinyetler dâhil olmak üzere birçok sanatı birleştirebilir (Bailey, 1993, 2001). Drama eğitimcileri, yaratıcı drama tekniklerinin bilim dâhil birçok müfredat alanında yararlı, yardımcı ve etkili olduğunu bildirmektedir (Bailey, 1993; Cottrell, 1987; Kase-Polisini & Spector, 1992; McCaslin, 1996). Araştırmacılar ve eğitimciler de bu fikri desteklemektedir (Butler, 1989; Duveen ve Solomon, 1994; Kentish, 1995; Steinert, 1993; Stencil ve Barkoff, 1993). Genellikle utangaç, sessiz, kendine güvenme konusunda sıkıntılı görünen öğrenciler, hayal güçlerini kullanmakta özgür olduklarında "uyanıklar" veya "canlanırlar". Yaratıcı drama, dil gelişimi ve yazılı kompozisyon için çok önemli olan güçlü sözlü besteleme becerilerini ortaya çıkarır (O'Hara, 1984; Salisbury, 1986). Bu nedenle kaynaştırma sınıflarında göz ardı edilen özel gereksinimli çocuklar için de drama yöntemi olumlu sonuçlar verebilir. Öğretmenlerin dersin işlenişinde yaratıcı drama yöntemini kullanarak kaynaştırma öğrencilerinin de aktif katılımını sağlamalıdır. Yaratıcı düşünme ve eleştirel düşünme becerileri, uyarılmış bir hayal gücü ile teşvik edilir ve aynı zamanda yaratıcı dramanın bir faydasıdır (Bailey, 1993). Eleştirel düşünme etkinlikleri, doğaları gereği açık uçlu olmaları ve bir sorunu tanımlama, soruna çözüm geliştirme, yeni davranışlar deneme ve geri bildirim alma fırsatları sağladığı için önemlidir (Steinert, 1993; Yaffe, 1989). Oyun yoluyla çocuklar, fikirleri ilişkilendirmeye, kendileriyle ilgili ve anlamlı olan problemleri kavramsallaştırmaya ve çözmeye motive olurlar (Dockett, 1995). Üstün/Özel yetenekli bireylerin eğitiminde yaratıcı drama ile üst düzey düşünme becerilerinin geliştirebilir.

Yaratıcı drama, öğrenmeyi teşvik etmek için grup çalışmasının gücünü kullanır. Bir grup çocuk arasında ortak bilgi geliştirildiğinde optimum öğrenmenin gerçekleştiği ileri sürülmüştür (Bailey, 1993; Edwards vd., 1987; Johnson ve Johnson, 1987). Ortak bilgi oluşturulduktan sonra anlamlı bir grup oyunu kolayca başlatılabilir, sürdürülebilir ve geliştirilebilir. Bir grubun gücü ve avantajı, önce tüm grupta ortak bir anlayış oluşturmaya ve ardından çocukların özellikle sosyodramatik oyunda yaratıcı oyunlara katılmalarına yardımcı olmaya yardımcı olur (Bailey, 1993; Smilansky, 1990; Smilansky, 1996). Böylelikle özel gereksinimli bireyleri normal gelişim gösteren akranları ile grup etkinliğine dâhil ederek onların etkileşim kurma ve akranlarından öğrenme açısından faydalanması sağlanabilir. Yaratıcı drama anlayışı, şefkati, farkındalığı ve başkalarına saygıyı artırır. Çeşitli karakterleri ve davranışlarını yeniden canlandırarak değerleri ve duyguları keşfetme aracıdır. Ayrıca öğrencilerin davranışların sonuçlarını keşfetmelerine ve deneyimlemelerine olanak tanır. Yaratıcı drama süreci, diğer katılımcılarla tekrar tekrar kullanılabilen rol yapma senaryolarının tekrarlarını içerir. Sonuç, katılımcıların aynı temel senaryo için sahip olduğu çeşitli tutumlar, yaklaşımlar ve algılardır. Öğrenciler, her şeyi farklı gördüklerini ve anladıklarını, herkesin aynı oyunu üretmesini beklememeleri gerektiğini, çünkü farklı geçmişlerden geldiklerini ve farklı deneyimler yaşadıklarını öğrenirler. Özel gereksinimli bireylerin eğitiminde farklı öğretim yöntemlerinin kullanılması öğrenme düzeyleri farklılık gösteren bireylerin öğrenmesi sağlamaktadır. Bu nedenle drama yönteminin özel eğitim için de kullanılması gerekmektedir.

Alanyazında farklı branşlardaki öğretmenlerin eğitimde yaratıcı drama yöntemini kullanmaya yönelik olumlu tutumlarının (Ormancı & Ören Şaşmaz, 2010; Saylan, 2019; Uzun, 2016) olduğuna dair bulgular mevcuttur. Araştırmalar öğretmenlerin yaratıcı drama yöntemini kullanmaya yönelik olumlu tutumlarının olduğunu göstermesine rağmen yaratıcı drama öğretim programları içerisinde öğretmenlerin tercih edebileceği bir yöntem olarak yer almaktadır. Farklı branşlardaki öğretmenlik grupları için özellikle okul öncesi ve ilköğretimin ilk yıllarında yaratıcı dramanın kullanımı zorunlu hale getirilerek yaratıcı drama yönteminin kullanımı yaygınlaştırılmalıdır. Öğretmenlerin ders içi öğretim yöntem ve tekniklerinin seçiminde bazı durumları göz önünde bulundurdıkları görülmektedir. Kullanılacak öğretim yöntemleri ve teknikleri konusundaki bilgi ve becerilerinde yeterliklerinin olup olmaması, öğretim yöntemleri ve tekniklerinin ders içi kullanılabilirliği için gerekli zamanın yeterli

olması, sınıflardaki öğrenci sayısının öğretmenlerin kullanacağı öğretim yöntemleri ve tekniklerinin belirleyici olması ve sınıflarda bulunana öğrencilerin özelliklerinin bu seçimlerde etkili olduğu belirtilmiştir (Demirkıran & Saraçoğlu, 2016; Küçükahmet, 2017). Öğretmenlerle yapılan bir çalışmada sınıf mevcutlarının fazla olmasından dolayı öğretimi planlarken yaratıcı drama yöntemine yer veremedikleri ortaya çıkmıştır (Uzun, 2016). Özellikle özel eğitim gibi yoğun ve uygulamalı bir alanda öğretmenlik yapan özel eğitim öğretmenlerinin yaratıcı drama yöntemini kullanmaları sınıflarında bulunan özel gereksinimi olan bireyler için öğretimi kolaylaştırıcı bir etkiye sahip olabilir. Araştırma kapsamında incelenen çalışmalara bakıldığında özel eğitimde yaratıcı drama yöntemi ile ilgili yapılmış 14 çalışmadan sadece 5'inin özel eğitim alanında görev yapan akademisyenler tarafından yapıldığı görülmektedir. Özel eğitim alanında çalışan uzmanların yaratıcı drama konusunda alanın gerektirdiği ihtiyaçlar açısından daha fazla çalışma yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

YÖK tarafından yayınlanmış olan Özel Eğitim Öğretmenliği Lisans Programı kapsamında eğitim fakültelerinin Özel Eğitim Öğretmenliği Bölümünde yürütülecek olan derslerin içeriği incelendiğinde Özel eğitim öğretmeni olmak için eğitim alan öğretmen adaylarının meslek bilgisi seçmeli dersler havuzundan eğitimde drama dersini seçmeli olarak alabilmeleri sağlanmıştır. (https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni-Ogretmen-Yetistirme-Lisans-Programlari/Ozel_Egitim_Ogretmenligi_Lisans_Programi.pdf). Eğitim fakültelerinin ilgili öğretmenlik programlarında görev yapan akademik personelin yaratıcı drama konusunda uzmanlıklarının olmaması seçmeli olarak yürütülen dersin öğrenci tarafından tercih edilememesine neden olmaktadır.

5. ÖNERİLER

Özel eğitimde drama yöntemi kullanılarak yapılan beceri öğretimleri özel gereksinimli bireyler için oldukça önemli olmaktadır. İleriki araştırmalar için verilebilecek öneri alanyazında otizm spektrum bozukluğu (OSB), görme yetersizliği olan bireyler için drama yöntemi kullanılarak öğretimler yapıldığı görülmektedir. Yapılacak çalışmalarda örneklem grubunu OSB ve görme yetersizliği olan bireylerin katılımcı olarak yer aldığı çalışmalar yapılabilir.

Özel eğitim öğretmenliği programı içerisinde drama dersinin yer alması faydalı ancak dersin saatinin ve dersi verecek öğretim elemanının drama konusunda uzmanlığının olması tartışılabilir bir konu olmaktadır. Ders saati öğretmen adaylarının uygulama yapabilmesi ve bu uygulamalarda özel gereksinimi olan bireye yönelik bir öğretim tasarlayabilmesi için yeterli ders saatinin olmaması bu konunun ele alınması gerektiğini göstermektedir.

MEB bünyesinde çalışan öğretmenlerimizin drama yöntemini kullanması için özel eğitim müfredatlarında drama yöntemine yer verilmesi gerekmektedir. Öğretmenlerin drama yöntemi ile özel gereksinimi olan bireylere farklı becerilerin öğretilbildiği konusunda bilgilendirmeler yapılmalıdır. Öğretmenlere drama yöntemi ile alakalı hizmet içi eğitimler verilmelidir.

Etik Beyan: Bu çalışmanın, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmanın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallarına uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, çalışmanın Committee on Publication Ethics (COPE)'in tüm şartlarını ve koşullarını kabul ederek etik görev ve sorumluluklara riayet ettiğimi beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmayla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

KAYNAKLAR

- Adıgüzel, H. Ö. (2010). *Eğitimde yaratıcı drama*. Ankara: Naturel Yayınevi.
- Adıgüzel, Ö. (2018). *Eğitimde yaratıcı drama*. YKY, Yapı Kredi Yayınları.
- Adıgüzel, H. Ö., ve Timuçin, E. (2010). The effect of creative drama on student achievement in the instruction of some development and learning theories. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 9, 1741-1746.
- Akfiyat, F. Ö. (2004). Yaratıcı dramanın işitme engellilerin sosyal becerilerinin gelişimine etkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(01), 9-22.
- Anderson, A. (2012). The influence of process drama on elementary students' written language. *Urban Education*, 47(5), 959-982.
- Anderson, A., & Berry, K. A. (2014). The influence of drama on elementary students' written narratives and on-task behavior. *Learning Disabilities: A Multidisciplinary Journal*, 20(3), 143-157.
- Aral, N., Köksal-Akyol, A., & Çakmak, A. (2007). Okul öncesi öğretmen adaylarının yaratıcılıkları üzerinde drama eğitiminin etkisinin incelenmesi. *Uluslararası Öğretmen Yetiştirme ve Sorunları Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 149-153.
- Avcıoğlu, H. (2012). Zihinsel yetersizliği olan çocuklara sosyal beceri kazandırmada işbirliğine dayalı öğrenme ve drama yöntemlerinin etkililiği. *Eğitim ve Bilim*, 37(163).
- Aykaç, M., ve Çetinkaya, G. (2013). The effect of creative drama activities on pre-service Turkish language teachers' speaking skills. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature, and History of Turkish or Turkic*, 8(9), 671-682.
- Bailey, S.D. (1993). *Wings to fly: Bringing theatre arts to students with special needs*. Rockville, MD: Woodbine House
- Bıyıklı, C., ve YAĞCI, E. (2015). The effect of learning experiences designed according to 5e learning model on level of learning and attitude. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 302-325.
- Booth, D. & Lundy, C. (1985). *Improvisations: Learning through drama*. Toronto: Academic Press Canada.
- Buege, C. (1993). The Effect of Mainstreaming on Attitude and Self-Concept Using Creative Drama and Social Skills Training. *Youth Theatre Journal*, 7(3), 19-22
- Butler, J. (1989). Science learning and drama processes. *Science Education*, 73 (5), 569-579.
- Ceylan, H. (2014) 6. sınıf matematik dersi eşitlik ve denklem konusunun drama yöntemi kullanılarak anlatılmasının öğrenci tutumlarına etkisi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Chalmers, D. (2007). *Drama 3-5: A practical guide to teaching drama to children in the foundation stage*. Routledge.
- Çetin, M. E., ve Avcıoğlu, H. (2010). Investigation of the effectiveness of social skills training program prepared through drama technique for mentally disabled students. *International Online Journal of Educational Sciences*, 2(3), 792-817.
- Çiçek, D., Baydık, B., ve Okvuran, A. (2017). The efficacy of creative drama for highly gifted students to improve their social skills. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(28), 107-130.
- Çolak, Y. Disleksi teşhisi konmuş çocuklara drama ile okuma yazma öğretimi. *Kesit Akademi Dergisi*, (20), 225-243.

- Dawson, K., & Lee, B. K. (2018). *Drama-based pedagogy: Activating learning across the curriculum*. Intellect Books.
- Debreli, E. (2011). *The effect of creative drama based instruction on seventh grade students' achievement in ratio and proportion concepts and attitudes toward mathematics* (Master's thesis).
- Demirkıran, Ö. ve Saraçoğlu, G. (2016). "Anadolu Lisesi öğretmenlerinin derslerde kullandıkları öğretim yöntem ve tekniklerine ilişkin görüşleri", *The Journal of Lingual, Social and Educational Sciences, Cilt 2, Sayı 1*, s. 1-11.
- Dikmenli Vardar, G. (2015). Solunum sistemi konusunun ilköğretimde dramatizasyon tekniği ile öğretiminin öğrenci başarısına etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- de la Cruz RE, Lian M-CJ and Morreau LE (1998) The effects of creative drama on social and oral language skills of children with learning disabilities. *Youth Theatre Journal* 12(1): 89–95
- Dockett, S. (1995). *You Make Me Alive! Developing Understanding through Play. AECA Resource Book Series, Volume 2, Number 3* (Vol. 2, No. 3, p. n3). Australian Early Childhood Association, PO Box 105, Watson, Australian Capital Territory, 2602, Australia.
- Duveen, J. & Solomon, J. (1994). The great evolution trial: Use of role-play in the classroom. *Journal of Research in Science Teaching*, 31 (5), 575-582
- Eratay, E. (2012). Özel eğitimde drama dersinin değerlendirilmesi (Bir eylem araştırması örneği). *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education (IJTASE) ISSN: 2146-9466*, 1(3), 97-110.
- Erdoğan, F. K. ve Baş, Sema. (2018). Özel gereksinimli birey farkındalığının 4-6 yaş çocuklarına kazandırılması. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 13(1), 101-114.
- Erdoğan, F. K.; Arslantaş, S. ve Kurnaz, A. (2018). İlkokula devam eden kaynaştırma öğrencilerinin sınıf içi etkinliklere katılım düzeyine yaratıcı drama yönteminin etkisinin incelenmesi. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 13(2), 199-212.
- Erdogan, T. (2013). The Effect of Creative Drama Method on Pre-service Classroom Teachers' Writing Skills and Attitudes towards Writing. *Australian Journal of Teacher Education*, 38(1). <http://dx.doi.org/10.14221/ajte.2013v38n1.5>.
- Fleming, M.; Merrell, C. & Tymms, P. (2004). The impact of drama on pupils' language, mathematics, and attitude in two primary schools. *Research in Drama Education*, 9(2), 177-197.
- Gundogdu, R. (2012). Effect of the Creative Drama-Based Assertiveness Program on the Assertiveness Skill of Psychological Counsellor Candidates. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 12(2), 687-693.
- Güner, P. ve Uygun, T. (2016). Investigation of learning in creative drama-based classrooms through community of practice. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 557- 576.
- Hampshire, A. (1996) The development of socio-linguistic strategies: Implications for children with speech and language impairments, *Current Issues in Language and Society*, 3, pp. 91-94.
- Hendrix, R.; Eick, C. & Shannon, D. (2012). The integration of creative drama in an inquiry-based elementary program: The effect on student attitude and conceptual learning. *Journal of Science Teacher Education*, 23(7), 823-846.
- Hussain, A.; Fatima, N. & Kumar, D. (2011). Bibliometric analysis of the'Electronic Library'journal (2000-2010). *Webology*, 8(1), 87.
- Johnson D.W. & Johnson. R.T. (1987). *Learning together and alone: Competitive and individualistic learning*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

- Kara, Y. ve Cam, F. (2007). Effect of creative drama method on the reception of some social skills. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi-Hacettepe University Journal of Education*, (32), 145-155.
- Karataş, Z. ve Tagay, Ö. (2019). Yaratıcı drama temelli sınav kaygısı ile başetme çalışmasının özel/üstün yetenekli öğrencilerin sınav kaygısına etkisi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 97-107.
- Kardash, C. A. M. & Wright, L. (1987). Does creative drama benefit elementary school students: a meta-analysis. *Youth Theatre Journal*, 1(3), 11-18
- Kase-Polisini, J. & Spector, B. (1992). Improvised drama: A tool for teaching science. *Youth Theatre Journal*, 7 (1), 15-19.
- Kaya, D. ve Eratay, E. (2009). Yetişkin zihin engelli bireylerin sosyal becerilerinin gelişiminde yaratıcı drama yönteminin etkililiğinin incelenmesi. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 4(8), 53-74.
- Kempe, A. (1991) Learning both ways, *British Journal of Special Education*, 18, pp. 137-139.
- Kentish, B. (1995, March). Hypotheticals: deepening the understanding of environmental issues through ownership of learning. *Australian Science Teachers Journal*. 41 (1), 21-25.
- Koseoglu, I., & Unlu, M. (2006). The implementation of the drama technique as teaching method in geography lessons. *Marmara Geographical Review*, (13), 125-132
- Küçükahmet, L. (2017). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, (27. Basım).
- Lee, B. K., Patall, E. A., Cawthon, S. W., & Steingut, R. R. (2015). The effect of drama-based pedagogy on preK–16 outcomes: A meta-analysis of research from 1985 to 2012. *Review of Educational Research*, 85(1), 3-49.
- Lerner, M. D., & Levine, K. (2007). The Spotlight Program: An integrative approach to teaching social pragmatics using dramatic principles and techniques. *The Journal of Developmental Processes*, 2(2), 91-102.
- Lesley, M., McMillan, S., & Webb, S. (2012). *Taking a multiliteracies approach to content area literacy*. Dubuque, IA: Kendall Hunt.
- Liu, Q. (2020, February). The Guidance on the Application of Creative Drama in Special Education. In *6th International Conference on Education, Language, Art and Inter-cultural Communication (ICELAIC 2019)* (pp. 250-254). Atlantis Press.
- McCaslin, N. (1996). *Creative drama in the classroom and beyond*. (6th edition). Longman.
- McMahon, C. M., Lerner, M. D., & Britton, N. (2013). Group-based social skills interventions for adolescents with higher-functioning autism spectrum disorder: a review and looking to the future. *Adolescent health, medicine and therapeutics*, 4, 23.
- Mercer, N., Edwards, D., Mercer, N., Mayor, B., & Pugh, A. K. (1987). Ground-rules for mutual understanding: A social psychological approach to classroom knowledge. *Language, communication and education*, 357-371
- Namdar, A.O. ve Akbayrak, K. (2019). Üstün yetenekli öğrencilere yönelik değerler eğitiminde yaratıcı drama yönteminin kullanılması: Adalet değeri örneği. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 47, 59-87. doi: 10.9779/pauefd.486641
- O'Hara, M. (1984). Drama in education: a curriculum dilemma. *Theory into Practice*, 23 (4), 314-320.
- Ormancı, Ü. ve Özcan, S. (2014). İlköğretim fen ve teknoloji dersinde drama yöntemi kullanımının öğrenci tutum ve motivasyonu üzerine etkisi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 4(4), 23-40.

- Ormanci, Ü. ve Ören Şaşmaz, F. (2010). "Dramanın ilköğretimde kullanılabilirliğine yönelik sınıf öğretmeni adaylarının görüşleri", *Demirci Eğitim Fakültesi örneği, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, cilt 43, sayı 1, s. 165-191.*
- Ovayurt, B. Z. ve Akfırat, F. Ö. (2016). Zihinsel yetersizliği olan genç bireylerde atılganlık becerilerinin Yaratıcı drama yöntemi ile geliştirilmesi*/Development of Assertiveness Skills of Young Individuals with Mental Deficiencies with the help of Creative Drama Method. *Yaratıcı Drama Dergisi, 11(2), 83.*
- Önemli, M., Totan, T. ve Abbasov, A. (2015). Yaratıcı drama eğitiminin özel gereksinimi olan çocukların sosyal beceri alanlarından konuşma ve ilişki kurma becerileri gelişimine katkısı. *Asya Öğretim Dergisi, 3(1), 50-65.*
- Peter, M. (2000a) Drama: communicating with people with learning disabilities, *Journal of Nursing and Residential Care, 2, pp. 78-82.*
- Peter, M. (2000b) Developing drama with children with autism, *Good Autism Practice, 1, pp. 9-20.*
- Peter, M. (2003) Drama, narrative and early learning, *British Journal of Special Education, 30, pp. 21-27.*
- Saka, A., Ebenezer, J., Çakır, I., & Saka, A. Z. (2016). Pedagogy of Creative Drama in Biology. *Open Journal of Social Sciences, 4(03), 187*
- Salisbury, B. T. (1986). *Theatre arts in the elementary classroom.* (p. 217), New Orleans, LA: Anchorage Press, Inc.
- Saylan, M. (2019). "Yaratıcı drama yönteminin etkilerine ilişkin Türkçe öğretmenlerinin tutumlarının incelenmesi", (Yüksel Lisans Tezi), Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı. Kırşehir.
- Schnapp, L. & Oslen, C. (2003) Teaching self-advocating strategies through drama, *Intervention in School and Clinic, 38, pp. 211-219.*
- Slade, P. (1998) The importance of dramatic play in education and therapy, *Child Psychology and Psychiatry Review, 3, pp. 110-112.*
- Smilansky, S. (1990). *Sociodramatic play: Its relevance to behavior and achievement in school.* In: E. Klugman and S. Smilansky (Eds.), *Children's play and learning: Perspectives and policy implications*, (pp. 18-42). NY: Teacher College Press.
- Smilansky, S. (1996). *The effects of sociodramatic play on disadvantaged preschool children.* NY: John Wiley.
- Snyder-Greco, T. (1983). The Effects of Creative Dramatic Techniques on Selected Language Functions of Language Disordered Children. *Children's Theatre Review, 32(2), 9-13.*
- Steinert, Y. (1993). Twelve tips for using role-playing in clinical teaching. *Medical Teacher, 15 (4), 283-291.*
- Stencel, J. & Barkoff, A. (1993). Protein Synthesis: Role-Playing in the Classroom. *The American Biology Teacher, 55 (2), 102-103.*
- Tanrikulu, F. ve Yoğurtçu, M., (2018). Özel yetenekli öğrencilerin eğitiminde masalları drama yöntemiyle işlemenin Türkçe dersine etkisi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi, 7(4), 2571-2590.*
- Toye, N., & Prendiville, F. (2007). *Speaking and Listening Through Drama 7-11.* Sage Publications.
- Ulubey, Ö., & Gözütok, F. D. (2015). Future Citizenship, Democracy and Human Rights Education with Creative Drama and Other Interactive Teaching Methods. *Education & Science/Eğitim ve Bilim, 40(182).*

- Uzun, A. (2016). “Sınıf öğretmenlerinin yaratıcı drama yöntemine yönelik tutum ve özyeterlilikleri ile hayat bilgisi dersinde kullanımına ilişkin görüşleri”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kırşehir.
- Uzunöz, F. S., ve Demirhan, G. (2017). The effect of creative drama on critical thinking in preservice physical education teachers. *Thinking Skills and Creativity*, 24, 164-174. doi:10.1016/j.tsc.2017.02.018
- Vicky, Y. H. (2011). *Using Drama For ESL Teaching*. A Seminar Paper Research, University of Wisconsin-Platteville, USA.
- Walker, E., Tabone, C., & Weltsek, G. (2011). When achievement data meet drama and arts integration. *Language Arts*, 88(5), 365.
- Walsh, R. T., Kosidoy, M., & Swanson, L. (2009). Promoting social-emotional development through creative drama for students with special needs. *Canadian Journal of Community Mental Health*, 10(1), 153-166.
- Webb BJ, Miller SP, Pierce TB, et al. (2004) Effects of social skill instruction for high-functioning adolescents with autism spectrum disorders. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities* 19(1): 53–62.
- Yaffe, S. H. (1989). Drama as a teaching tool. *Educational Leadership*, 46 (6), 29-32.
- https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni-Ogretmen-Yetistirme-Lisans-Programlari/Ozel_Egitim_Ogretmenligi_Lisans_Programi.pdf